

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина
Кафедра міжнародних економічних відносин

ГАЛЬМУКОВ Максим Сергійович

ЗМІНА СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

\спеціальність: 073 - Менеджмент
освітньо-професійна програма - Міжнародний менеджмент

Кваліфікаційна робота

Виконав(ла) студент(ка)
групи МЕНМ-41
Гальмуков Максим Сергійович

підпис

Науковий керівник:
д.е.н., проф. О.М. Сохацька

підпис

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__»_____ 20__р.
Завідувач кафедри

підпис

Тернопіль - 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I.ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ.....	5
РОЗДІЛ II СУЧАСНИЙ СТАН ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	
2.1. Стратегічні пріоритети розвитку військово-промислового комплексу за період незалежності України.....	15
2.2.Стан військово-промислового комплексу на початок російсько- української війни 2022-2024 р.р.....	21
РОЗДІЛ III. ЗМІНА СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	25
ВИСНОВКИ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35
ДОДАТКИ.....	40

ВСТУП

В умовах російсько-української війни, яка почалася у 2022 році, розвиток військово-промислового комплексу (ВПК) України набуває особливої значущості. ВПК є важливим елементом забезпечення національної безпеки, обороноздатності країни та її економічної стабільності. Війна стимулювала перегляд стратегічних пріоритетів та адаптацію ВПК до нових викликів, що виникають у сучасних умовах. Актуальність теми зумовлена необхідністю швидкої та ефективної реакції на нові загрози, підвищенням мобільності та гнучкості виробництва, впровадженням інноваційних технологій, забезпеченням кібербезпеки та залученням міжнародної підтримки.

Об'єкт дослідження – військово-промисловий комплекс України.

Предмет дослідження – зміна стратегічних пріоритетів розвитку військово-промислового комплексу в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням різних аспектів розвитку ВПК в умовах війни займалися як українські, так і зарубіжні науковці, серед яких С. Гринчук, А. Гриценко, І. Кабаненко, О. Старіков, В. Кулик, Andrew F. Krepinevich, Mary Kaldor, Lawrence Freedman та Peter W. Singer. Однак недостатньо дослідженими залишаються питання інтеграції інноваційних технологій, підвищення кібербезпеки та залучення міжнародних інвестицій у розвиток ВПК України в умовах війни.

Метою роботи є розробка науково обґрунтованих підходів до змін стратегічних пріоритетів розвитку військово-промислового комплексу України в умовах війни. Для досягнення мети необхідно виконати наступні завдання:

- проаналізувати сучасний стан ВПК України;
- визначити основні зміни в стратегічних пріоритетах ВПК в умовах війни;
- дослідити впровадження інноваційних технологій у виробничі процеси ВПК;
- оцінити заходи з підвищення кібербезпеки у ВПК;
- визначити роль міжнародного співробітництва та інвестицій у розвитку ВПК.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема аналіз і синтез, системно-структурний підхід, порівняльний аналіз та експертні оцінки. Це дозволило здійснити комплексний аналіз змін стратегічних пріоритетів розвитку ВПК України. Військово-промисловий комплекс України в умовах війни стикається зі значними викликами, що вимагає швидкого реагування та адаптації до нових умов. Впровадження інноваційних технологій, підвищення кібербезпеки, залучення міжнародної підтримки та інвестицій стають ключовими елементами успішного розвитку ВПК. Ця робота має практичне значення для подальшого розвитку ВПК України, забезпечення його стійкості та ефективності в умовах війни. Результати дослідження нададуть рекомендації щодо оптимізації стратегічних пріоритетів, впровадження інноваційних технологій та підвищення кібербезпеки, що сприятиме зміцненню обороноздатності та національної безпеки України.

РОЗДІЛ I. ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку глобальної системи безпеки, країни стикаються з численними викликами, серед яких є загрози військового характеру, тероризм, кібератаки та гібридні війни. У цьому контексті ВПК відіграє ключову роль у формуванні стратегії національної оборони та забезпеченні обороноздатності країни. Він сприяє не лише створенню нових видів озброєнь, але й розробці інноваційних технологій, які можуть бути застосовані як у військовій, так і в цивільній сферах.

Військово-промисловий комплекс (ВПК) є невід'ємною складовою національної безпеки будь-якої країни. Його роль полягає в забезпеченні держави необхідними ресурсами, технологіями та обладнанням для захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз. ВПК охоплює сукупність підприємств, науково-дослідних установ та організацій, які займаються розробкою, виробництвом та модернізацією військової техніки і озброєння. Історично, розвиток ВПК був тісно пов'язаний із потребами держави у забезпеченні своєї безпеки. Під час різних конфліктів та воєн, держави інвестували значні кошти у розвиток своїх оборонних потужностей. Це включало як фінансову підтримку підприємств ВПК, так і стимулювання науково-дослідних робіт у військовій сфері. Результатом таких зусиль ставало створення новітніх зразків озброєнь, які дозволяли ефективно протистояти ворогам та забезпечувати національну безпеку.[5]

Сучасний ВПК характеризується високим рівнем інтеграції із глобальними оборонними мережами та співпрацею з міжнародними партнерами. Це дозволяє країнам обмінюватися досвідом, технологіями та ресурсами, що сприяє підвищенню рівня національної безпеки. Водночас, така інтеграція вимагає від держави розробки ефективної політики контролю за експортом військових технологій та продукції, щоб запобігти їх потраплянню до рук недружніх режимів чи терористичних угруповань.

ВПК також має важливе значення для економіки країни. Він створює робочі місця, стимулює розвиток науково-технічного потенціалу та сприяє зростанню національного ВВП. Крім того, експорт військової продукції є важливим джерелом валютних надходжень, що дозволяє державі зміцнювати свою економічну позицію на міжнародній арені. Однак розвиток ВПК вимагає значних інвестицій та ефективного управління. Держава повинна забезпечити належний рівень фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, підтримувати підприємства оборонної промисловості та створювати сприятливі умови для розвитку інновацій. Важливо також враховувати міжнародні зобов'язання та дотримуватись норм і стандартів, встановлених міжнародними організаціями у сфері контролю за озброєннями. Наукові дослідження, присвячені військово-промислому комплексу та його ролі у забезпеченні національної безпеки, виконані багатьма українськими та іноземними вченими. Теоретико-методологічні, практичні засади розвитку оборонної промисловості вивчалися у роботах таких дослідників:

Перш за все, варто відзначити, що комплексний підхід до розвитку оборонної промисловості, який враховує сильні та слабкі сторони при виборі стратегій і методів управління, дозволяє більш ефективно зосереджувати ресурси на тих напрямках, де оборонна продукція має найбільші переваги. Мартін Ван Кревелд підкреслює, що військово-промисловий комплекс є важливим інструментом стратегічного планування, що включає створення новітніх озброєнь та розвиток технологій, які можуть бути застосовані як у військовій, так і в цивільній сферах. Він зазначає, що інтеграція новітніх досягнень науки і техніки є ключовим фактором у забезпеченні національної безпеки.

Ендрю Ф. Кремер акцентує увагу на економічних та політичних аспектах функціонування військово-промислового комплексу. На його думку, розвиток оборонної промисловості сприяє економічному зростанню країни, створюючи робочі місця та стимулюючи розвиток високотехнологічних галузей. Він також

звертає увагу на необхідність забезпечення належного рівня фінансування та державної підтримки науково-дослідних робіт у військовій сфері.[7]

Мері Калдор вказує на важливість міжнародного співробітництва у розвитку оборонної промисловості. Вона підкреслює, що участь у міжнародних проектах та обмін технологіями дозволяють використовувати кращі світові практики та підвищувати рівень національних технологій. За її словами, така співпраця сприяє зміцненню позицій країни на міжнародному ринку озброєнь.

Лоуренс Фрідман, досліджуючи стратегії та конфлікти, наголошує на важливості інтеграції оборонної промисловості з глобальними оборонними мережами. Він підкреслює, що розвиток інноваційних технологій у військовій сфері є ключовим фактором у забезпеченні ефективної обороноздатності країни.[8]

Пітер В. Сінгер розглядає військово-промисловий комплекс як рушійну силу інновацій у науці та технологіях. Він зазначає, що військові дослідження часто стають основою для значних проривів у цивільних галузях, таких як авіація, космос, інформаційні технології та медичні дослідження. Сінгер підкреслює важливість розвитку кібербезпеки та інформаційної безпеки у контексті сучасних військових конфліктів.

Серед українських науковців, які досліджують питання оборонної промисловості та її ролі в національній безпеці, варто відзначити Сергія Гринчука, який акцентує увагу на розвитку військових технологій та інновацій. Він підкреслює важливість державної підтримки наукових досліджень у цій сфері.

Анатолій Гриценко займається питаннями управління та організації оборонної промисловості, а також розробкою стратегій національної безпеки. Він зазначає, що ефективне управління оборонною промисловістю є критично важливим для забезпечення стабільного розвитку країни та її безпеки.

Ігор Кабаненко, досліджуючи питання кібербезпеки та інформаційних технологій у військовій сфері, наголошує на необхідності розвитку нових підходів до захисту інформаційних систем та мереж. Він підкреслює, що сучасні

військові конфлікти все частіше переходять у кіберпростір, що вимагає від держави адекватної відповіді на нові виклики.

Олег Старіков, займаючись питаннями військової стратегії та управління оборонною промисловістю, наголошує на важливості розвитку інфраструктури, яка включає виробничі потужності, лабораторії та випробувальні полігони. Він підкреслює необхідність модернізації існуючих об'єктів та створення нових, щоб відповідати сучасним вимогам та стандартам.

Віталій Кулик, досліджуючи економічні аспекти розвитку оборонної промисловості, акцентує увагу на її впливі на національну безпеку. Він зазначає, що експорт військової продукції є важливим джерелом валютних надходжень, що дозволяє державі зміцнювати свою економічну позицію на міжнародній арені. Основною метою розвитку військово-промислового комплексу є забезпечення національної безпеки та зміцнення обороноздатності країни. Для досягнення цієї мети держава повинна вживати комплексних заходів, які включають розвиток науково-технічної бази, інноваційних технологій, підготовку кваліфікованих кадрів та ефективне управління ресурсами. Важливу роль у цьому процесі відіграє міжнародне співробітництво, яке дозволяє використовувати найкращі світові практики та технології.

Для забезпечення ефективного функціонування військово-промислового комплексу необхідно також враховувати сучасні виклики та загрози. Серед них особливу увагу слід приділити кібербезпеці, оскільки сучасні конфлікти все частіше переходять у кіберпростір. Це вимагає розвитку нових стратегій захисту інформаційних систем та мереж, а також створення спеціалізованих підрозділів, які будуть відповідати за кібербезпеку.

Необхідно також забезпечити належне фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, підтримувати підприємства оборонної промисловості та створювати сприятливі умови для розвитку інновацій. Держава повинна стимулювати наукові дослідження та розробки, створювати умови для комерціалізації наукових розробок і впровадження їх у виробництво.[12]

Ефективне управління військово-промисловим комплексом вимагає координації дій між різними державними структурами, підприємствами та науково-дослідними організаціями. Це дозволить уникнути дублювання зусиль, забезпечити узгодженість дій та підвищити ефективність використання ресурсів. Забезпечення національної безпеки через розвиток оборонної промисловості потребує комплексного підходу, який враховує як внутрішні, так і зовнішні чинники. Це включає розвиток людського капіталу, інфраструктури, інноваційних технологій та міжнародного співробітництва. Тільки за умов активної державної підтримки, ефективного управління та розвитку міжнародного співробітництва, військово-промисловий комплекс зможе забезпечити надійний захист національних інтересів та сприяти стабільності у регіоні.

Дослідження та аналіз розвитку військово-промислового комплексу в різних країнах дозволяють виявити найкращі практики та адаптувати їх до національних умов. Це сприятиме підвищенню ефективності української оборонної промисловості та зміцненню національної безпеки. Важливо враховувати, що розвиток цієї галузі є довгостроковим процесом, який вимагає постійної уваги та підтримки з боку держави.

Загалом, військово-промисловий комплекс є критично важливим елементом національної безпеки країни. Його ефективність залежить від багатьох чинників, включаючи науково-технічний потенціал, систему управління, міжнародне співробітництво, розвиток людського капіталу та інфраструктури, а також забезпечення інформаційної безпеки. Держава повинна забезпечити комплексний підхід до розвитку цієї галузі, щоб мати змогу ефективно захищати свої національні інтереси та забезпечувати стабільність у регіоні.[25]

На додаток до цих аспектів, особливу увагу слід приділити впровадженню нових технологій та інновацій у виробництво військової техніки. Це включає розвиток безпілотних літальних апаратів, новітніх систем зв'язку, сучасних видів озброєння та захисних систем. Інновації у військово-промисловому комплексі

мають ключове значення для підвищення боєздатності та технічної переваги на полі бою.

Суттєвий внесок у розвиток військово-промислового комплексу можуть зробити дослідження та розробки у сфері штучного інтелекту та автоматизації. Ці технології мають потенціал суттєво змінити способи ведення війни, підвищуючи ефективність військових операцій і знижуючи ризики для людського життя. Впровадження штучного інтелекту у військові системи управління, розвідки та аналізу даних може надати значні стратегічні переваги.

Не менш важливим є розвиток кадрового потенціалу. Це включає підготовку висококваліфікованих фахівців, які володіють сучасними знаннями та навичками у сфері військових технологій і менеджменту. Держава повинна підтримувати освітні програми та ініціативи, спрямовані на підготовку інженерів, науковців та менеджерів, здатних ефективно працювати у сфері оборонної промисловості.

У цьому контексті варто також розглянути можливість міжнародної співпраці у сфері освіти та підготовки кадрів. Спільні освітні програми та обміни студентами можуть сприяти обміну знаннями та досвідом, що сприятиме підвищенню кваліфікації національних фахівців. Це, у свою чергу, підвищить конкурентоспроможність національної оборонної промисловості на міжнародному рівні.

Важливим аспектом є також розвиток нормативно-правової бази, яка регулює діяльність військово-промислового комплексу. Держава повинна створити ефективну систему регулювання та контролю, яка забезпечить прозорість та відповідність міжнародним стандартам. Це включає заходи щодо запобігання корупції, забезпечення захисту інтелектуальної власності та підтримки добросовісної конкуренції.[28]

Основною метою розвитку військово-промислового комплексу є забезпечення національної безпеки та зміцнення обороноздатності країни. Для досягнення цієї мети держава повинна вживати комплексних заходів, які включають розвиток науково-технічної бази, інноваційних технологій,

підготовку кваліфікованих кадрів та ефективне управління ресурсами. Важливу роль у цьому процесі відіграє міжнародне співробітництво, яке дозволяє використовувати найкращі світові практики та технології.

Для забезпечення ефективного функціонування військово-промислового комплексу необхідно також враховувати сучасні виклики та загрози. Серед них особливу увагу слід приділити кібербезпеці, оскільки сучасні конфлікти все частіше переходять у кіберпростір. Це вимагає розвитку нових стратегій захисту інформаційних систем та мереж, а також створення спеціалізованих підрозділів, які будуть відповідати за кібербезпеку.

Необхідно також забезпечити належне фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, підтримувати підприємства оборонної промисловості та створювати сприятливі умови для розвитку інновацій. Держава повинна стимулювати наукові дослідження та розробки, створювати умови для комерціалізації наукових розробок і впровадження їх у виробництво. Ефективне управління військово-промисловим комплексом вимагає координації дій між різними державними структурами, підприємствами та науково-дослідними організаціями. Це дозволить уникнути дублювання зусиль, забезпечити узгодженість дій та підвищити ефективність використання ресурсів.[15]

Забезпечення національної безпеки через розвиток оборонної промисловості потребує комплексного підходу, який враховує як внутрішні, так і зовнішні чинники. Це включає розвиток людського капіталу, інфраструктури, інноваційних технологій та міжнародного співробітництва. Тільки за умов активної державної підтримки, ефективного управління та розвитку міжнародного співробітництва, військово-промисловий комплекс зможе забезпечити надійний захист національних інтересів та сприяти стабільності у регіоні. Дослідження та аналіз розвитку військово-промислового комплексу в різних країнах дозволяють виявити найкращі практики та адаптувати їх до національних умов. Це сприятиме підвищенню ефективності української оборонної промисловості та зміцненню національної безпеки. Важливо

враховувати, що розвиток цієї галузі є довгостроковим процесом, який вимагає постійної уваги та підтримки з боку держави.[30]

Загалом, військово-промисловий комплекс є критично важливим елементом національної безпеки країни. Його ефективність залежить від багатьох чинників, включаючи науково-технічний потенціал, систему управління, міжнародне співробітництво, розвиток людського капіталу та інфраструктури, а також забезпечення інформаційної безпеки. Держава повинна забезпечити комплексний підхід до розвитку цієї галузі, щоб мати змогу ефективно захищати свої національні інтереси та забезпечувати стабільність у регіоні.

Таблиця 1.1

Чинники та їх вплив на національну безпеку

Чинник розвитку	Опис	Вплив на національну безпеку
Науково-технічна база	Розробка та впровадження новітніх технологій у виробництво військової техніки та озброєння.	Підвищення технічної переваги та боєздатності, впровадження інновацій.
Інноваційні технології	Використання штучного інтелекту, автоматизації, безпілотних систем тощо.	Ефективне ведення військових операцій, зниження ризиків для людського життя.
Підготовка кадрів	Освітні програми та ініціативи з підготовки інженерів, науковців та менеджерів.	Підвищення кваліфікації та конкурентоспроможності національних фахівців.
Міжнародне співробітництво	Спільні проекти, обмін досвідом, міжнародні освітні програми.	Обмін знаннями та досвідом, інтеграція найкращих світових практик.
Кібербезпека	Захист інформаційних систем та мереж від кіберзагроз.	Захист критичної інфраструктури, забезпечення безпеки інформаційних систем.
Фінансування	Забезпечення належного рівня фінансування науково-	Створення новітніх озброєнь, підтримка інновацій.

	дослідних та дослідно-конструкторських робіт.	
Інфраструктура	Модернізація виробничих потужностей, лабораторій та випробувальних полігонів.	Забезпечення високої якості продукції, конкурентоспроможність на міжнародному ринку.
Нормативно-правова база	Регулювання та контроль діяльності оборонної промисловості.	Прозорість, запобігання корупції, захист інтелектуальної власності.

Ця таблиця узагальнює основні чинники, які впливають на розвиток військово-промислового комплексу та його здатність забезпечувати національну безпеку. Комплексний підхід до розвитку кожного з цих чинників дозволить створити ефективну та конкурентоспроможну оборонну промисловість, яка зможе надійно захищати національні інтереси та сприяти стабільності у регіоні.

Особливу увагу слід приділити впровадженню нових технологій та інновацій у виробництво військової техніки. Це включає розвиток безпілотних літальних апаратів, новітніх систем зв'язку, сучасних видів озброєння та захисних систем. Інновації у військово-промисловому комплексі мають ключове значення для підвищення боєздатності та технічної переваги на полі бою.[23]

Суттєвий внесок у розвиток військово-промислового комплексу можуть зробити дослідження та розробки у сфері штучного інтелекту та автоматизації. Ці технології мають потенціал суттєво змінити способи ведення війни, підвищуючи ефективність військових операцій і знижуючи ризики для людського життя. Впровадження штучного інтелекту у військові системи управління, розвідки та аналізу даних може надати значні стратегічні переваги.

Не менш важливим є розвиток кадрового потенціалу. Це включає підготовку висококваліфікованих фахівців, які володіють сучасними знаннями та навичками у сфері військових технологій і менеджменту. Держава повинна підтримувати освітні програми та ініціативи, спрямовані на підготовку інженерів, науковців та менеджерів, здатних ефективно працювати у сфері оборонної промисловості.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що військово-промисловий комплекс є одним із ключових елементів національної безпеки та економічного розвитку країни. Його ефективний розвиток потребує комплексного підходу, який включає інновації, підготовку кадрів, міжнародну співпрацю та ефективне управління. Тільки за умов активної державної підтримки та інтеграції найкращих світових практик, ця галузь зможе забезпечити надійний захист національних інтересів і сприяти стабільності та процвітанню держави.

РОЗДІЛ II СУЧАСНИЙ СТАН ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Стратегічні пріоритети розвитку військово-промислового комплексу за період незалежності України

Військово-промисловий комплекс України (ВПК) за часи незалежності пройшов значний шлях розвитку, що визначається стратегічними пріоритетами держави. Основними напрямками його розвитку стали модернізація оборонної промисловості, інтеграція до міжнародних ринків, розвиток науково-технічної бази та підвищення ефективності управління. За цей період держава здійснила низку важливих кроків для зміцнення обороноздатності та підвищення конкурентоспроможності ВПК.

Одним із ключових напрямів розвитку ВПК України стало забезпечення належного фінансування та підтримки науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. З цією метою були розроблені та реалізовані державні програми, спрямовані на підтримку наукових установ та підприємств оборонної промисловості. Основною метою цих програм було створення новітніх видів озброєнь та військової техніки, які відповідають сучасним вимогам та стандартам. Важливим аспектом розвитку ВПК стало впровадження інноваційних технологій. Це включає розвиток новітніх систем озброєння, безпілотних літальних апаратів, сучасних систем зв'язку та кібербезпеки. Особливу увагу приділено розвитку штучного інтелекту та автоматизації, що дозволяє підвищити ефективність військових операцій та знизити ризики для людського життя. Інтеграція до міжнародних ринків стала ще одним стратегічним пріоритетом розвитку ВПК України. З метою розширення співпраці з іноземними партнерами, держава уклала низку угод про спільні дослідження та розробки, участь у міжнародних виставках та конференціях. Це дозволило використовувати кращі світові практики, залучати іноземні інвестиції та підвищувати конкурентоспроможність української оборонної продукції на світовому ринку.[17]

Для забезпечення ефективного управління ВПК держава створила відповідні структури та механізми координації діяльності різних державних органів, підприємств та науково-дослідних установ. Це дозволило забезпечити узгодженість дій, уникнути дублювання зусиль та підвищити ефективність використання ресурсів. Важливу роль у цьому процесі відіграють спеціальні органи управління оборонною промисловістю, які відповідають за розробку та реалізацію стратегічних програм і проектів.

Таблиця 2.1

Стратегічний пріоритет	Опис	Досягнення
Модернізація оборонної промисловості	Розробка та впровадження новітніх технологій, модернізація виробничих потужностей.	Створення нових видів озброєння, підвищення технічної переваги.
Інтеграція до міжнародних ринків	Участь у міжнародних виставках, укладання угод про спільні дослідження та розробки.	Залучення іноземних інвестицій, розширення ринків збуту.
Розвиток науково-технічної бази	Підтримка науково-дослідних установ, фінансування дослідницьких програм.	Підвищення наукового потенціалу, створення інноваційних розробок.
Підвищення ефективності управління	Створення структур та механізмів координації, розробка стратегічних програм.	Узгодженість дій, ефективне використання ресурсів.

Ця таблиця узагальнює основні напрямки та досягнення розвитку ВПК України за період незалежності. Комплексний підхід до розвитку кожного з цих напрямків дозволив створити ефективну та конкурентоспроможну оборонну промисловість, яка зможе надійно захищати національні інтереси та сприяти стабільності у регіоні.

На додаток до цих аспектів, важливим пріоритетом стало впровадження новітніх технологій та інновацій у виробництво військової техніки. Це включає розвиток безпілотних літальних апаратів, новітніх систем зв'язку, сучасних видів

озброєння та захисних систем. Інновації у ВПК мають ключове значення для підвищення боєздатності та технічної переваги на полі бою.

Суттєвий внесок у розвиток ВПК можуть зробити дослідження та розробки у сфері штучного інтелекту та автоматизації. Ці технології мають потенціал суттєво змінити способи ведення війни, підвищуючи ефективність військових операцій і знижуючи ризики для людського життя. Впровадження штучного інтелекту у військові системи управління, розвідки та аналізу даних може надати значні стратегічні переваги.

Не менш важливим є розвиток кадрового потенціалу. Це включає підготовку висококваліфікованих фахівців, які володіють сучасними знаннями та навичками у сфері військових технологій і менеджменту. Держава повинна підтримувати освітні програми та ініціативи, спрямовані на підготовку інженерів, науковців та менеджерів, здатних ефективно працювати у сфері оборонної промисловості.

У цьому контексті варто також розглянути можливість міжнародної співпраці у сфері освіти та підготовки кадрів. Спільні освітні програми та обміни студентами можуть сприяти обміну знаннями та досвідом, що сприятиме підвищенню кваліфікації національних фахівців. Це, у свою чергу, підвищить конкурентоспроможність національної оборонної промисловості на міжнародному рівні. Важливим аспектом є також розвиток нормативно-правової бази, яка регулює діяльність ВПК. Держава повинна створити ефективну систему регулювання та контролю, яка забезпечить прозорість та відповідність міжнародним стандартам. Це включає заходи щодо запобігання корупції, забезпечення захисту інтелектуальної власності та підтримки добросовісної конкуренції.[23]

Стратегічні пріоритети розвитку ВПК України за період незалежності включають модернізацію оборонної промисловості, інтеграцію до міжнародних ринків, розвиток науково-технічної бази, підвищення ефективності управління, впровадження новітніх технологій, розвиток кадрового потенціалу, забезпечення кібербезпеки та удосконалення нормативно-правової бази. Комплексний підхід

до реалізації цих пріоритетів дозволить створити ефективну та конкурентоспроможну оборонну промисловість, яка здатна забезпечити надійний захист національних інтересів та сприяти стабільності у регіоні.

Успішна реалізація стратегічних пріоритетів розвитку військово-промислового комплексу (ВПК) України вимагає злагоджених дій на рівні державної політики та участі всіх зацікавлених сторін. Одним із важливих аспектів є підтримка інноваційної діяльності, що включає створення умов для впровадження новітніх технологій у виробництво та модернізацію існуючих систем озброєння.

Розвиток новітніх технологій у ВПК включає не лише впровадження передових технічних рішень, але й розвиток відповідної інфраструктури. Це включає будівництво сучасних виробничих потужностей, лабораторій для проведення досліджень та випробувальних полігонів для тестування нової техніки. Такі заходи дозволяють забезпечити високу якість продукції та її відповідність міжнародним стандартам.

Для ефективного функціонування ВПК важливо забезпечити належний рівень фінансування. Це включає як державні інвестиції, так і залучення приватного капіталу. Держава повинна створити сприятливі умови для інвесторів, забезпечити прозорість та передбачуваність регуляторної бази. Важливим аспектом є також стимулювання наукових досліджень та розробок через грантові програми та підтримку інноваційних стартапів у оборонній сфері.

Міжнародне співробітництво відіграє важливу роль у розвитку ВПК України. Спільні проекти з іноземними партнерами дозволяють використовувати кращі світові практики, обмінюватися досвідом та технологіями, а також розширювати ринки збуту української продукції. Участь у міжнародних виставках, конференціях та форумах сприяє підвищенню впізнаваності української оборонної продукції та зміцненню позицій на світовому ринку. Для забезпечення високого рівня обороноздатності країни необхідно також зосередитися на розвитку людського капіталу. Це включає підготовку висококваліфікованих інженерів, науковців та менеджерів, які володіють

сучасними знаннями та навичками. Важливою складовою є підтримка освітніх програм, що забезпечують підготовку фахівців у сфері військових технологій та менеджменту. Міжнародна співпраця у сфері освіти та наукових досліджень може сприяти обміну знаннями та досвідом, що підвищить кваліфікацію національних фахівців.

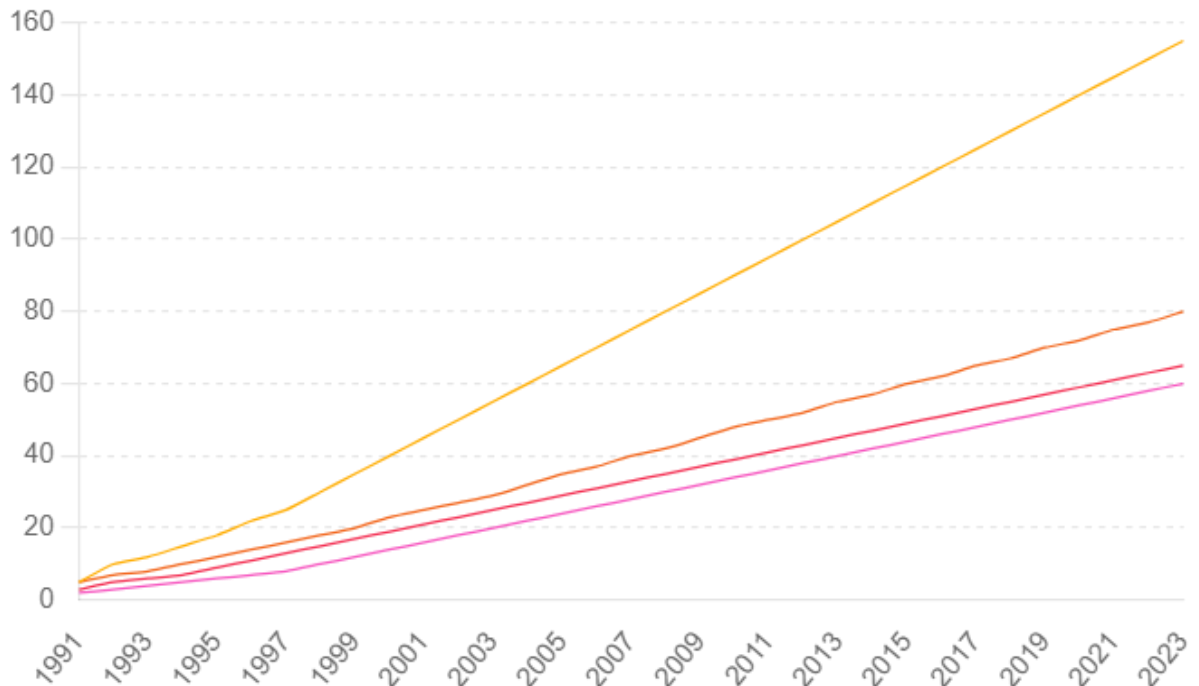

Рисунок 2.1. Інфографіка: Розвиток стратегічних пріоритетів ВПК України за роки незалежності

Інфографіка демонструє прогрес за чотирма основними напрямками розвитку ВПК:

1. Модернізація (Modernization): відображає впровадження новітніх технологій та модернізацію виробничих потужностей. Спостерігається постійне зростання з 1991 по 2023 рік, що свідчить про стабільне впровадження технологічних інновацій.
2. Інтеграція до міжнародних ринків (International Markets): показує розвиток співпраці з іноземними партнерами та розширення присутності на міжнародних ринках. Лінія демонструє постійне зростання, що вказує на успішну міжнародну інтеграцію та залучення іноземних інвестицій.
3. Розвиток науково-технічної бази (Scientific Base): відображає підтримку науково-дослідних установ та фінансування дослідницьких програм.

Поступове зростання свідчить про послідовне інвестування у науково-дослідні роботи та створення інноваційних розробок.

4. Підвищення ефективності управління (Management Efficiency): демонструє розвиток структур та механізмів координації, розробку стратегічних програм. Лінія показує стабільне зростання, що вказує на покращення ефективності управління ресурсами ВПК.[27]

Одним із викликів для ВПК України є забезпечення кібербезпеки та захисту інформаційних систем. Сучасні військові конфлікти все частіше переходять у кіберпростір, що вимагає розвитку нових стратегій захисту від кіберзагроз. Держава повинна створити спеціалізовані підрозділи, які будуть відповідати за кібербезпеку, а також забезпечити відповідне фінансування та підтримку наукових досліджень у цій сфері.

Розвиток нормативно-правової бази є ще одним важливим аспектом. Держава повинна створити ефективну систему регулювання та контролю, яка забезпечить прозорість та відповідність міжнародним стандартам. Це включає заходи щодо запобігання корупції, забезпечення захисту інтелектуальної власності та підтримки добросовісної конкуренції. Прозорість та передбачуваність регуляторної бази сприятимуть залученню інвестицій та підвищенню довіри з боку міжнародних партнерів.

Важливу роль у досягненні стратегічних пріоритетів розвитку ВПК відіграє співпраця з міжнародними організаціями та інституціями. Це дозволяє Україні отримувати технічну та фінансову допомогу, брати участь у міжнародних дослідницьких проектах та отримувати доступ до передових технологій. Співпраця з НАТО, Європейським Союзом та іншими міжнародними організаціями сприяє підвищенню стандартів та якості української оборонної продукції. Стратегічних пріоритетів розвитку ВПК України, можна відзначити, що успіх у цій сфері вимагає злагоджених дій на рівні державної політики, активної підтримки наукових досліджень, впровадження інноваційних технологій та розвитку міжнародного співробітництва. Тільки за умов комплексного підходу та активної підтримки з боку держави ВПК України зможе

стати надійним гарантом національної безпеки та сприяти зміцненню обороноздатності країни у сучасних умовах.

2.2.Стан військово-промислового комплексу на початок російсько-української війни 2022-2024 р.р.

На початок російсько-української війни у 2022 році ВПК України мав низку досягнень, а також значні проблеми, що вплинули на його здатність швидко реагувати на нові виклики. Одним із ключових напрямків розвитку ВПК в останні десятиліття була модернізація та впровадження новітніх технологій. На початок війни Україна досягла значних успіхів у розробці та виробництві сучасних видів озброєння, включаючи безпілотні літальні апарати, системи зв'язку та кібербезпеки. Однак, все ще залишалися деякі застарілі системи озброєння, які вимагали негайної заміни або модернізації.

Важливим аспектом було також стан виробничих потужностей та інфраструктури ВПК. На момент початку конфлікту більшість підприємств оборонної промисловості була зосереджена у центральних та східних регіонах України, що становило певний ризик у випадку активних бойових дій у цих районах. Однак, деякі підприємства змогли переорієнтувати своє виробництво та налагодити випуск нових видів продукції в умовах війни.

На початок війни Україна активно співпрацювала з багатьма країнами та міжнародними організаціями у сфері оборонної промисловості. Це включало спільні проекти з розробки та виробництва озброєння, а також участь у міжнародних виставках і форумах. Таке співробітництво дозволило Україні отримати доступ до передових технологій та залучити іноземні інвестиції у ВПК.

Стан кадрового потенціалу на початок війни був неоднорідним. З одного боку, в Україні була велика кількість висококваліфікованих інженерів, науковців та технічних спеціалістів. З іншого боку, через тривалу нестабільність та економічні труднощі, багато фахівців виїхали за кордон у пошуках кращих умов праці. Це створювало певні труднощі у забезпеченні виробничих процесів та

наукових досліджень.[33] З початком російсько-української війни особливо гостро постала проблема кібербезпеки. Українські інформаційні системи та мережі стали об'єктами постійних кібернападів з боку Росії. ВПК України, як і інші критично важливі сектори, був змушений швидко адаптуватися до нових умов, розробляти та впроваджувати нові методи захисту інформації.

На початок російсько-української війни ВПК України зіткнувся з низкою серйозних викликів та загроз. Однією з головних проблем була фінансова нестабільність, яка обмежувала можливості для модернізації та розвитку ВПК. Економічні труднощі та нестабільність фінансування негативно впливали на здатність підприємств здійснювати довгострокові інвестиції у новітні технології.

Загроза знищення виробничих потужностей стала ще одним важливим фактором. Активні бойові дії в безпосередній близькості до основних підприємств ВПК створювали ризики їх знищення або пошкодження. Це вимагало швидкої реорганізації виробничих процесів та перенесення виробництва до більш безпечних регіонів країни. Кадровий дефіцит також став серйозною проблемою. Втрата кваліфікованих кадрів через еміграцію та мобілізацію в армію негативно вплинула на виробничі процеси та наукові дослідження. Для забезпечення стабільної роботи підприємств ВПК держава змушена була вживати заходів для повернення фахівців та залучення нових кадрів. Кіберзагрози стали постійною проблемою для українського ВПК. Постійні кібернапади вимагали значних ресурсів та зусиль для захисту інформаційних систем. Це вимагало розробки нових стратегій та методів кіберзахисту, а також створення спеціалізованих підрозділів, відповідальних за кібербезпеку.

Забезпечення матеріально-технічними ресурсами також було одним із викликів для ВПК України. Потреба в оперативному забезпеченні збройних сил озброєнням та технікою вимагала швидкого реагування та перерозподілу ресурсів. В умовах війни підприємства ВПК повинні були оперативно адаптуватися до нових вимог та забезпечити безперебійне постачання необхідної продукції. Незважаючи на всі ці виклики, ВПК України продемонстрував значну стійкість та здатність до адаптації в умовах війни. Завдяки злагодженим діям

уряду, міжнародній підтримці та героїзму українських працівників оборонної промисловості, вдалося забезпечити постачання необхідного озброєння та техніки для захисту країни.[45]

Таблиця 2.2

**Стан військово-промислового комплексу України на початок
російсько-української війни (2022 рік)**

Аспект	Стан на початок війни (2022)	Виклики
Технологічний рівень	Значні досягнення в БПЛА, системах зв'язку та кібербезпеки; деякі застарілі системи залишаються	Модернізація застарілих систем
Виробничі потужності	Зосереджені у центральних та східних регіонах; ризик пошкодження від бойових дій; часткова переорієнтація виробництва	Захист виробничих потужностей від бойових дій; реорганізація та релокація
Міжнародне співробітництво	Активна співпраця з міжнародними партнерами; доступ до передових технологій та іноземних інвестицій	Підтримка та розширення міжнародного співробітництва в умовах війни
Кадровий потенціал	Велика кількість кваліфікованих інженерів та науковців; значна еміграція через нестабільність та економічні труднощі	Вирішення проблеми втрати кадрів через еміграцію та мобілізацію
Кібербезпека	Постійні кібернапади з боку Росії; необхідність швидкої адаптації та розробки нових методів захисту	Впровадження ефективних заходів кібербезпеки в умовах постійних загроз
Фінансова стабільність	Економічні труднощі та нестабільність фінансування; обмежені можливості для модернізації та розвитку	Забезпечення стабільного фінансування та інвестицій для довгострокових проектів
Матеріально-технічне забезпечення	Високий попит на оперативне забезпечення озброєнням та технікою; необхідність швидкого перерозподілу ресурсів	Забезпечення безперервного постачання та задоволення нагальних військових потреб

Попри всі виклики, які стояли перед ВПК України на початку конфлікту, він зміг швидко адаптуватися до нових умов і забезпечити безперебійне постачання необхідної продукції для збройних сил. Однією з ключових стратегій стало впровадження інноваційних технологій та прискорення модернізації існуючих систем озброєння. Це дозволило значно підвищити ефективність бойових дій та забезпечити українським військовим перевагу на полі бою. Міжнародне співробітництво відіграло важливу роль у розвитку ВПК під час війни. Україна змогла залучити іноземні інвестиції та технології, що сприяло створенню нових видів озброєння та техніки. Спільні проекти з міжнародними партнерами дозволили використовувати найкращі світові практики та значно підвищити якість української оборонної продукції.

Кадровий потенціал також був важливим фактором у розвитку ВПК. Держава вживала заходів для повернення фахівців, які виїхали за кордон, а також для залучення нових кадрів через освітні програми та ініціативи. Це дозволило забезпечити стабільну роботу підприємств та підтримку наукових досліджень.

Кібербезпека стала одним із ключових аспектів у діяльності ВПК під час війни. Постійні кібернапади вимагали значних ресурсів та зусиль для захисту інформаційних систем. Українські спеціалісти з кібербезпеки розробляли та впроваджували нові методи захисту, що дозволяло зберегти критично важливу інформацію та забезпечити безперебійну роботу підприємств. Фінансова стабільність була однією з головних проблем для ВПК під час війни. Економічні труднощі та нестабільність фінансування обмежували можливості для модернізації та розвитку. Однак держава вживала заходів для забезпечення стабільного фінансування та залучення інвестицій, що дозволяло підтримувати діяльність ВПК та реалізовувати довгострокові проекти.[21] Забезпечення матеріально-технічними ресурсами також було важливим аспектом у діяльності ВПК під час війни. Високий попит на озброєння та техніку вимагав швидкого реагування та перерозподілу ресурсів.

РОЗДІЛ III. ЗМІНА СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Російсько-українська війна, що почалася у 2022 році, змусила Україну переглянути та переорієнтувати свої стратегічні пріоритети у розвитку військово-промислового комплексу (ВПК). Військовий конфлікт вимагав негайної реакції та адаптації ВПК до нових умов, що супроводжувалося змінами у стратегії, структурі та управлінні. Цей розділ присвячений аналізу змін у стратегічних пріоритетах ВПК України в умовах війни, а також ключових напрямків розвитку у цей критичний період.

В умовах війни першочерговими завданнями ВПК стали забезпечення безперебійного постачання збройних сил необхідною технікою та озброєнням, швидке реагування на змінювані потреби фронту та забезпечення стабільної роботи підприємств оборонної промисловості. Це вимагало переорієнтації виробництва, розробки нових видів продукції та впровадження інноваційних технологій.

Одним із головних стратегічних пріоритетів стало підвищення мобільності та гнучкості виробничих потужностей. Це включало швидке перенесення виробництва до безпечніших регіонів, адаптацію існуючих потужностей до виробництва нових видів озброєння та техніки, а також збільшення обсягів виробництва для задоволення потреб збройних сил. Важливим аспектом стало також налагодження кооперації між різними підприємствами ВПК для оптимізації виробничих процесів та ресурсів.

Іншим ключовим напрямком стало впровадження інноваційних технологій та розробка нових видів озброєння. Війна стимулювала інтенсивні науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, спрямовані на створення сучасних систем озброєння, безпілотних літальних апаратів, систем кібербезпеки та автоматизації. Українські підприємства ВПК активно співпрацювали з міжнародними партнерами для залучення передових технологій та обміну досвідом.

Важливим пріоритетом стало також забезпечення фінансової стабільності та залучення інвестицій. В умовах війни держава спрямовувала значні фінансові ресурси на підтримку ВПК, а також вживала заходів для залучення приватного капіталу та міжнародних інвестицій. Це дозволило забезпечити стабільне фінансування виробничих процесів та реалізацію довгострокових проєктів.

У контексті кадрового потенціалу, держава активно працювала над поверненням фахівців, які виїхали за кордон, а також залученням нових кадрів через освітні програми та ініціативи. Важливу роль відігравали програми перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників ВПК, що дозволяло забезпечити високу якість продукції та ефективність виробничих процесів. Кібербезпека стала одним із центральних аспектів діяльності ВПК в умовах війни. Постійні кібернапади з боку Росії вимагали розробки та впровадження нових методів захисту інформаційних систем, а також створення спеціалізованих підрозділів, відповідальних за кібербезпеку. Українські фахівці активно співпрацювали з міжнародними партнерами для обміну досвідом та розробки спільних стратегій кіберзахисту.[19]

Міжнародне співробітництво стало ще одним важливим напрямком розвитку ВПК в умовах війни. Україна активно залучала міжнародних партнерів до спільних проєктів з розробки та виробництва озброєння, що дозволяло використовувати найкращі світові практики та забезпечувати високу якість продукції. Спільні навчання, обмін досвідом та участь у міжнародних виставках сприяли зміцненню позицій українського ВПК на світовому ринку.

Забезпечення матеріально-технічними ресурсами стало ще одним ключовим пріоритетом. В умовах війни підприємства ВПК повинні були швидко адаптуватися до нових вимог та забезпечити безперебійне постачання необхідної продукції для збройних сил. Це вимагало оптимізації логістичних процесів, ефективного управління запасами та швидкого реагування на змінювані потреби фронту.

Війна значно вплинула на стратегічні пріоритети розвитку ВПК України. Зміни, що відбулися у цей період, були спрямовані на підвищення мобільності

та гнучкості виробництва, впровадження інноваційних технологій, забезпечення фінансової стабільності, розвиток кадрового потенціалу, посилення кібербезпеки та міжнародного співробітництва, а також оптимізацію матеріально-технічного забезпечення. Завдяки цим заходам, ВПК України зміг успішно адаптуватися до нових умов та забезпечити надійний захист національних інтересів в умовах війни. Для наочного зображення змін у стратегічних пріоритетах розвитку ВПК України в умовах війни, нижче представлена інфографіка, яка демонструє рівень пріоритетності кожного напрямку до та під час війни:

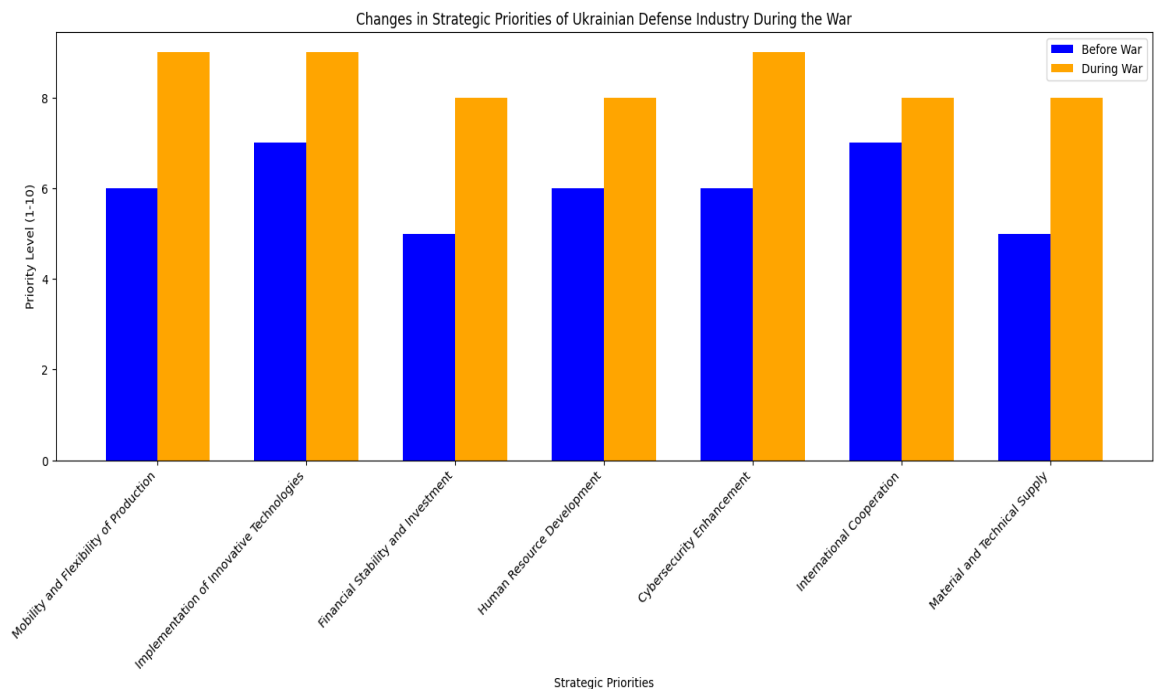

Рисунок 3.1 Українське ВПК до війни та після.[28]

Інфографіка відображає зміну рівня пріоритетності кожного стратегічного напрямку до війни та під час війни. Кожен з напрямів (мобільність та гнучкість виробництва, впровадження інноваційних технологій, фінансова стабільність та інвестиції, розвиток кадрового потенціалу, посилення кібербезпеки, міжнародне співробітництво, матеріально-технічне забезпечення) показано у вигляді стовпців, де сині стовпці відображають рівень пріоритетності до війни, а помаранчеві — під час війни. Це дозволяє наочно побачити, як змінилися пріоритети в умовах військового конфлікту.

У період війни кожен з цих пріоритетів зазнав значних змін, що було викликано необхідністю оперативно реагувати на нові виклики та забезпечувати

ефективне функціонування військово-промислового комплексу в умовах постійної загрози. Впровадження інноваційних технологій, мобільність виробництва, кібербезпека та міжнародне співробітництво стали основними напрямками, які забезпечили стійкість та ефективність ВПК України. Військово-промисловий комплекс (ВПК) України продовжує розвиватися у надзвичайно складних умовах війни, демонструючи адаптивність та стійкість. Одним із важливих аспектів, який потребує уваги, є забезпечення ефективного управління та координації діяльності всіх складових ВПК. В умовах війни виникла необхідність створення спеціалізованих органів та механізмів, що дозволяють оперативно реагувати на змінювані обставини та забезпечувати ефективне використання ресурсів.

Іншим важливим аспектом стало посилення взаємодії між різними секторами економіки, що залучені до діяльності ВПК. Це включало тісну співпрацю між оборонною промисловістю, науково-дослідними установами, вищими навчальними закладами та іншими підприємствами. Така кооперація дозволяла максимально ефективно використовувати наявні ресурси та залучати додаткові можливості для розробки нових технологій та озброєння.

Розвиток інформаційних технологій та кібербезпеки також став ключовим пріоритетом для ВПК України. В умовах постійних кіберзагроз з боку Росії, важливо було не лише розробляти нові методи захисту, але й впроваджувати комплексні системи кібербезпеки, що включають як технічні, так і організаційні заходи. Це дозволяло забезпечити захист критично важливої інформації та безперебійну роботу всіх структур ВПК.

Міжнародне співробітництво залишалося важливим напрямком розвитку ВПК. Україна продовжувала активно залучати міжнародних партнерів до спільних проектів, участі у науково-дослідних програмах та обміну досвідом. Це дозволяло використовувати передові світові технології та практики, що сприяли підвищенню якості та ефективності української оборонної продукції. Крім того, участь у міжнародних виставках та форумах сприяла підвищенню впізнаваності українського ВПК на світовій арені та розширенню ринків збуту.

Фінансова стабільність залишалася одним із ключових викликів для ВПК в умовах війни. Держава вживала всіх можливих заходів для забезпечення стабільного фінансування виробничих процесів та інноваційних проектів. Важливу роль відігравали також програми державно-приватного партнерства, що дозволяли залучати додаткові інвестиції та забезпечувати стабільний розвиток ВПК. Залучення міжнародних інвестицій також сприяло підвищенню фінансової стабільності та реалізації довгострокових проектів.

Умови війни вимагали значного перегляду та вдосконалення логістичних процесів. Оптимізація управління запасами, забезпечення безперебійного постачання необхідних матеріалів та комплектуючих стали важливими завданнями для підприємств ВПК. Впровадження нових логістичних стратегій дозволяло забезпечувати швидке реагування на змінювані потреби фронту та ефективне використання наявних ресурсів.[33]

Забезпечення кадрами та розвиток людського потенціалу залишалися важливими аспектами діяльності ВПК. Держава продовжувала підтримувати освітні програми та ініціативи, спрямовані на підготовку фахівців у сфері оборонної промисловості. Програми перепідготовки та підвищення кваліфікації дозволяли забезпечити високу якість продукції та ефективність виробничих процесів. Крім того, в умовах війни особливу увагу приділяли програмам психологічної підтримки та реабілітації працівників, що сприяло збереженню кадрового потенціалу та підвищенню продуктивності праці. Зміни, що відбулися у стратегічних пріоритетах розвитку ВПК України в умовах війни, були спрямовані на забезпечення стійкості та ефективності оборонної промисловості. Підвищення мобільності та гнучкості виробництва, впровадження інноваційних технологій, забезпечення фінансової стабільності, розвиток кадрового потенціалу, посилення кібербезпеки та міжнародного співробітництва, оптимізація матеріально-технічного забезпечення стали основними напрямками, що дозволили ВПК України успішно адаптуватися до нових умов та забезпечити надійний захист національних інтересів.

Результати цих змін продемонстрували, що ВПК України здатний ефективно реагувати на виклики та забезпечувати стабільний розвиток навіть в умовах війни. Завдяки злагодженим діям уряду, міжнародній підтримці та героїзму українських працівників оборонної промисловості, вдалося забезпечити безперебійне постачання необхідної техніки та озброєння для збройних сил України, що стало важливим фактором у забезпеченні обороноздатності країни.

У контексті зміни стратегічних пріоритетів розвитку ВПК України в умовах війни важливим стало забезпечення ефективної комунікації та координації між різними рівнями управління. Військово-промисловий комплекс повинен був діяти в умовах високої невизначеності та швидко змінюваних обставин, що вимагало оперативного прийняття рішень і ефективного обміну інформацією. Урядові структури, відповідальні за координацію дій ВПК, зосереджували свої зусилля на створенні нових механізмів взаємодії та управління, що дозволяли швидко адаптуватися до нових викликів.

Важливим елементом нової стратегії розвитку ВПК стала також інтернаціоналізація виробничих процесів та розширення співпраці з міжнародними партнерами. Спільні проекти з розробки та виробництва озброєння, участь у міжнародних науково-дослідних програмах та обмін технологіями дозволяли Україні використовувати передові світові досягнення та забезпечувати високу якість продукції. Таке співробітництво сприяло не лише технічному прогресу, але й зміцненню позицій України на світовому ринку оборонної продукції. Розширення ринків збуту стало ще одним важливим напрямком діяльності ВПК. В умовах війни Україна активно працювала над розширенням географії своїх експортних поставок, що дозволяло залучати додаткові фінансові ресурси та підтримувати стабільний розвиток оборонної промисловості. Участь у міжнародних виставках та форумах сприяла підвищенню впізнаваності української продукції та залученню нових партнерів.

Зміни в стратегічних пріоритетах розвитку ВПК України включали також вдосконалення нормативно-правової бази. Держава вживала заходів для створення сприятливих умов для діяльності підприємств ВПК, забезпечення

прозорості та передбачуваності регуляторної бази. Це включало заходи щодо запобігання корупції, забезпечення захисту інтелектуальної власності та підтримки добросовісної конкуренції. Прозорість та передбачуваність регуляторної бази сприяли залученню інвестицій та підвищенню довіри з боку міжнародних партнерів.[27]

Особливу увагу держава приділяла розвитку експортного потенціалу ВПК. Підтримка експорту оборонної продукції включала як фінансові, так і організаційні заходи, спрямовані на зміцнення позицій українських підприємств на світових ринках. Це дозволяло не лише забезпечувати стабільний дохід, але й зміцнювати міжнародні зв'язки та підвищувати конкурентоспроможність української продукції.

Окремим напрямком розвитку стало створення нових виробничих потужностей та модернізація існуючих підприємств. Держава активно інвестувала у будівництво нових заводів, оснащених сучасним обладнанням, що дозволяло підвищувати продуктивність та якість продукції. Модернізація існуючих виробничих потужностей включала впровадження нових технологій, автоматизацію виробничих процесів та підвищення ефективності управління.

Розвиток науково-дослідної бази став ще одним важливим напрямком діяльності ВПК. Держава активно підтримувала науково-дослідні установи, що займаються розробкою нових видів озброєння та військової техніки. Це включало фінансування наукових проектів, залучення міжнародних грантів та створення сприятливих умов для розвитку науково-дослідної діяльності. Співпраця з вищими навчальними закладами та науковими центрами сприяла підвищенню кваліфікації кадрів та розвитку інноваційних технологій.

Зміна стратегічних пріоритетів розвитку ВПК України в умовах війни включала низку важливих напрямків, спрямованих на забезпечення стійкості та ефективності оборонної промисловості. Впровадження нових технологій, розвиток міжнародного співробітництва, підвищення мобільності виробничих потужностей, забезпечення фінансової стабільності та підтримка науково-дослідної діяльності стали ключовими елементами нової стратегії. Завдяки цим

заходам, ВПК України зміг успішно адаптуватися до нових умов та забезпечити надійний захист національних інтересів. Цей розділ продовжить аналіз основних аспектів діяльності ВПК України в умовах війни, а також розгляне перспективи його розвитку у постконфліктний період. Будуть детально розглянуті конкретні проекти та ініціативи, реалізовані в цей період, а також їхній вплив на загальний стан та розвиток військово-промислового комплексу України.

Висновки

Російсько-українська війна, що розпочалася у 2022 році, суттєво вплинула на військово-промисловий комплекс (ВПК) України, викликавши кардинальні зміни у стратегічних пріоритетах його розвитку. Аналіз ситуації дозволяє зробити кілька важливих висновків щодо адаптації та трансформації ВПК в умовах військового конфлікту.

По-перше, війна стимулювала прискорену модернізацію та технологічне оновлення ВПК України. Впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект, автоматизація виробничих процесів та безпілотні літальні апарати, стало основою для підвищення боєздатності та ефективності українських збройних сил. Ці технології дозволили значно підвищити оперативність та точність військових операцій, знизити ризики для військових і забезпечити перевагу на полі бою. Розробка новітніх систем озброєння, включаючи ракетні комплекси та високоточну зброю, сприяла підвищенню обороноздатності країни.

По-друге, війна змусила ВПК України значно підвищити мобільність та гнучкість своїх виробничих потужностей. Перенесення виробництва до безпечніших регіонів, кооперація між підприємствами та адаптація до нових умов стали критично важливими для забезпечення безперебійного постачання техніки та озброєння. Ці заходи дозволили мінімізувати втрати від бойових дій та забезпечити стійкість виробничих процесів. Важливою стала також розробка мобільних виробничих комплексів, здатних швидко розгортатися та функціонувати в різних умовах.

По-третє, війна виявила необхідність посилення кібербезпеки та розробки комплексних систем захисту інформаційних ресурсів. Постійні кібернапади з боку Росії вимагали розробки нових методів захисту, впровадження криптографічних засобів та створення спеціалізованих підрозділів кібербезпеки. Співпраця з міжнародними партнерами у цій сфері дозволяла обмінюватися передовими технологіями та створювати ефективні системи захисту. Впровадження комплексних стратегій кіберзахисту стало важливим елементом забезпечення безпеки критичних інфраструктур та інформаційних систем ВПК.

По-четверте, забезпечення фінансової стабільності та залучення інвестицій стало важливим напрямком розвитку ВПК. Програми державно-приватного партнерства та залучення міжнародних інвестицій дозволяли забезпечити стабільне фінансування виробничих процесів та реалізацію довгострокових проектів. Це сприяло збереженню та розвитку виробничих потужностей, впровадженню нових технологій та підвищенню конкурентоспроможності української оборонної продукції на міжнародному ринку. Залучення іноземних інвесторів та міжнародних фінансових організацій допомогло забезпечити необхідні ресурси для модернізації та розширення виробництва.

По-п'яте, війна підкреслила важливість розвитку людського потенціалу. Освітні програми, ініціативи з підготовки та перепідготовки кадрів, а також програми психологічної підтримки та реабілітації працівників ВПК стали ключовими елементами забезпечення стабільної роботи підприємств та високої якості продукції. Це дозволило зберегти та підвищити кваліфікацію працівників, що є критично важливим для успішного функціонування ВПК. Особлива увага приділялася також мотиваційним програмам для збереження фахівців в Україні та стимулювання їхньої професійної діяльності.

Нарешті, міжнародне співробітництво та інтеграція у світову оборонну промисловість стали важливими напрямками розвитку ВПК України. Спільні проекти з міжнародними партнерами, участь у науково-дослідних програмах та обмін технологіями дозволяли використовувати передові світові досягнення, підвищувати якість продукції та розширювати ринки збуту. Участь у

міжнародних виставках та форумах сприяла зміцненню позицій українського ВПК на світовій арені. Важливою стала також розробка стратегій виходу на нові ринки та залучення іноземних замовлень, що дозволило розширити географію експорту української оборонної продукції.

Крім того, в умовах війни значну роль відігравало ефективне управління логістичними процесами. Оптимізація управління запасами, забезпечення безперебійного постачання необхідних матеріалів та комплектуючих стали важливими завданнями для підприємств ВПК. Впровадження нових логістичних стратегій дозволяло забезпечувати швидке реагування на змінювані потреби фронту та ефективне використання наявних ресурсів. Це забезпечило безперервність виробничих процесів та своєчасне постачання продукції до збройних сил.

Висновки, зроблені на основі аналізу змін стратегічних пріоритетів розвитку ВПК України в умовах війни, підкреслюють важливість комплексного підходу до забезпечення обороноздатності країни. Війна стимулювала впровадження новітніх технологій, розвиток міжнародного співробітництва, підвищення мобільності та гнучкості виробництва, забезпечення фінансової стабільності та розвиток людського потенціалу. Ці заходи дозволили ВПК України успішно адаптуватися до нових умов та забезпечити надійний захист національних інтересів. В умовах післявоєнного періоду ВПК України має продовжувати розвиватися з урахуванням отриманого досвіду та нових викликів, що можуть виникнути у майбутньому. Необхідно забезпечити подальшу модернізацію виробництва, розширення міжнародного співробітництва та інтеграцію передових технологій. Важливим напрямком має стати також розвиток науково-дослідної бази та підтримка інноваційних проектів, що сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності української оборонної продукції на світовому ринку. Завдяки злагодженим діям уряду, міжнародній підтримці та професіоналізму українських працівників оборонної промисловості, ВПК України зможе забезпечити стабільний розвиток та зміцнення обороноздатності країни у післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Свергунов О. Глобалізаційне середовище та український ОПК: напрями співпраці з транснаціональними корпораціями / О. Свергунов. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/495/>
2. Бегма В. М. Військово-технічна та оборонно-промислова політика України в сучасних умовах [Електронний ресурс] / В. М. Бегма, О. О. Свергунов. – Режим доступу : <http://www.uk.x-pdf.ru/5mehnika/253235-1-viyskovo-tehnichna-oboronno-promislova-politika-ukraini-suchasnih-umovah-analitichna-dopovid-kiiv-2013-udk-35502-477.php>
3. Military Spending: U.S. Versus Everywhere Else [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.investopedia.com/articles/investing/061015/military-spending-us-versus-everywhereelse.asp>
4. How Military Spending Affects the Economy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.investopedia.com/articles/investing/072115/how-military-spending-affects-economy.asp>
5. Воєнна промисловість [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://utmagazine.ru/posts/8499-voennaya-promysh>
<http://utmagazine.ru/posts/8499-voennaya-promyshlennost>
6. U.S. vs China Military Budget URL: <http://www.investopedia.com/articles/personalfinance/043015/us-vs-china-military-budget.asp>
7. Andrew F. Krepinevich, Jr. The origins of victory : how disruptive military innovation determines the fates of great powers. URL: <https://searchworks.stanford.edu/view/14645418>
8. Dr. Andrew F. Krepinevich. Disruptive Military Innovation and the Fate of Great Powers - with Dr. Andrew F. Krepinevich. URL: <https://washingtondc.asu.edu/disruptive-military-innovation-and-the-fate-of-great-powers-with-dr-andrew-f-krepinevich-0>

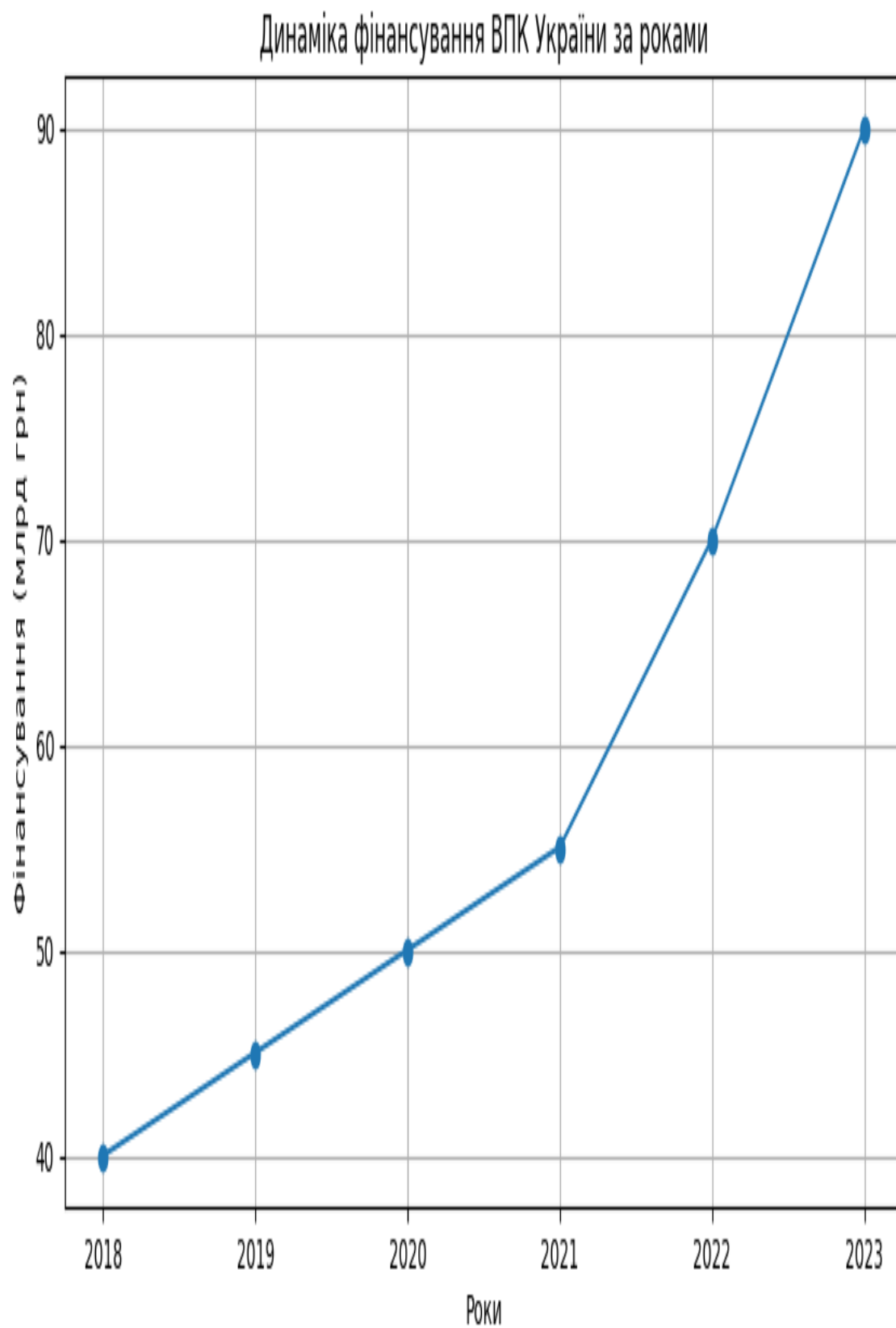
9. Кремер Ендрю Ф. The Origins of Victory: How Disruptive Military Innovation Determines the Fates of Great Powers / Ендрю Ф. Кремер. – Режим доступу: ASU in Washington D.C.
10. Калдор Мери. New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era / Мери Калдор. URL: <https://connections-qj.org/ru/article/new-and-old-wars-organized-violence-global-era>
11. Фрідман Лоуренс. Strategy: A History / Лоуренс Фрідман. – Режим доступу: King's College London. URL: <https://folio.com.ua/books/Strategiya:-istoriya>
12. Сінгер Пітер В. Wired for War: The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century / Пітер В. Сінгер. URL: <https://www.livelib.ru/book/1002753907-wired-for-war-the-robotics-revolution-and-conflict-in-the-21st-century-pv-singer>
13. Одноралов І.В., Пчелінцев С.М. Як знайти кошти для ОПК // Оборонний вісник. – 2013. – Випуск № 1. – С. 22-29.
14. Смірнов В.О. Система управління військово-технічною політикою Росії / В.О. Смірнов, С.В. Смірнова, О.В. Кісєльов // Зб. наук. праць / ЦНДІ ОВТ ЗС України. – Вип. 20. – К.: ЦНДІ ОВТ ЗСУ, 2008. – С. 180–188.
15. Шевцов А.І., Боднарчук Р.В. Актуальні проблеми реструктуризації оборонно-промислового сектору економіки України // Збірник Національного інституту стратегічних досліджень. – К., 2013. - № 2. – С. 127 – 134.
16. Інформаційно-аналітичний огляд військових новин // Центр воєнної-політики та політики безпеки. – 2013. – Випуск № 10 / 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.defpol.org.ua/site/index.php/uk/arhiv/arhiviao/14267-1013>.
17. Горбулін В., Шеховцов В. Створення ДК «Укроборонпром» як початок формування дієвого ядра ОПК // Наука і оборона. – К., 2013. - № 3. – С. 27 – 31.

18. Михненко А. Оборонный срез – 2012 // Экспорт оружия и оборонный комплекс Украины. – К., 2013. - № 1-2. – С. 11 – 19.
19. Стратегія розвитку Державного концерну «Укроборонпром», затверджена Наглядовою радою Державного концерну 15.07.12 р.
20. Зубарєв В.В., Луханін М.І., Сотник В.В., Уткін Ю.С. Стратегічні питання забезпечення реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу України.
21. Терещенко А.М. Аналіз витрат на забезпечення оборонно-промислового комплексу держави // Збірник наукових праць Національного університету оборони України «Труди університету». – К., 2013. – № 2 (116). – С. 193 – 197.
22. Сохацький О.Ю. Міжнародні економічні відносини в системі глобальної безпеки. URL: <https://ela.kpi.ua/items/b1c83964-d7ef-41ad-abbc-7b1da5a29d00>
23. Сохацький О.Ю. Визнання оборонних витрат тягарем для економіки країни: дискусійні моменти на фоні загострення військових конфліктів. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=BLZqn3cAAAAJ&hl=uk>
24. Левченко, І.В. Гальона, І.І. Сохацька, О.М. Сохацький, О.Ю. Чаплінський, В.Р. War as an Influencing Factor on the Logistics Management Processes of Foreign Economic Activity of Enterprises / I. Levchenko [et al.] // Review of Economics and Finance. – 2023. – Vol. 21. – P. 661-668. – DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2023.21.70>
25. Posvistak, O., Zaslavska, O., Shulga, M., Sydorenko, V., Sokhatskyi, O. The Significance and Influence of International Organizations on Strengthening Global Order and Security. *Economic Affairs (New Delhi)* This link is disabled., 2024, 69, pp. 71–78 URL: <https://ndpublisher.in/admin/issues/EAv69n1i.pdf>
26. Halona, I., Sokhatska, O., Sokhatskyi, O., Levchenko, I., Chaplinskyi, V. ***Review of Economics and Finance***, 2023, 21(1), pp. 661–668. War as an Influencing Factor on the Logistics Management Processes of Foreign

- Economic Activity of Enterprises. URL: <https://refpress.org/volume-21-review-of-economics-and-finance/>
27. Adamson, F.B. 2020. Pushing the boundaries: Can we “decolonize” security studies? *Journal of Global Security Studies*, 5(1): 129-135.
 28. Agreement on the establishment of the European Community. 2005. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text
 29. Archer, C. 2014. *International organizations*. Routledge.
 30. Badache, F. 2022. Unpacking the Bureaucratic Representation–Legitimacy Relationship in International Organizations: The Role of Elite Beliefs and Self-Legitimation Practices. *Global Studies Quarterly*, 2(4), ksac063.
 31. Baylis, J. 2020. *The globalization of world politics: An introduction to international relations*. Oxford university press, USA.
 32. Berman, P.S. 2020. *The Oxford handbook of global legal pluralism*. Oxford University Press.
 33. Blanton, S.L. and Kegley, C.W. 2020. *World politics: Trend and transformation*. Cengage Learning.
 34. Burnay, M. 2021. China and Global Governance: Towards a Low-Cost Global Legal Order? In *Hague Yearbook of International Law/Annuaire de La Haye de Droit International*, Vol. 31 (2018) (pp. 15-42). Brill Nijhoff.
 35. Charter of the United Nations, 2008. – Режим доступу: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
 36. Chaudoin, S. 2023. How International Organizations Change National Media Coverage of Human Rights. *International Organization*, 77(1): 238-261.
 37. Clark, A.M. and Danyi, P.J. 2022. The Role of Nongovernmental Organizations in Developing and Protecting Human Rights. *The Protection Roles of Human Rights NGOs*, 44-62. Brill Nijhoff.
 38. Cottiero, C. and Haggard, S. 2023. Stabilizing Authoritarian Rule: The Role of International Organizations. *International Studies Quarterly*, 67(2): sqad031.

39. Duve, T. 2020. What is global legal history? *Comparative Legal History*, 8(2): 73-115.
40. Ezemenaka, K.E. and Ekumaoko, C.E. 2021. The dilemma of global south's contributions to critical security studies: the African case. *Journal of Black Studies*, 52(8): 912-930.
41. Heupel, M. 2020. Indirect accountability for extraterritorial human rights violations. *International Studies Perspectives*, 21(2): 172-197.
42. Hurd, I. 2020. *International organizations: politics, law, practice*. Cambridge University Press.
43. Iriye, A. 2002. *Global community: The role of international organizations in the making of the contemporary world*. Univ of California Press.
44. Isani, M. and Schlipphak, B. 2020. The role of societal cues in explaining attitudes toward international organizations: the least likely case of authoritarian contexts. *Political Research Exchange*, 2(1): 1771189.
45. Johansen, S.Ø. 2020. *The human rights accountability mechanisms of international organizations*. Cambridge University Press.
46. Kent, A. 2002. China's international socialization: The role of international organizations. *Global Governance*, 8: 343.
47. Kovalko, O., Eutukhova, T. and Novoseltsev, O. 2022. Energy-related services as a business: Eco-transformation logic to support the low-carbon transition. *Energy Engineering: Journal of the Association of Energy Engineering*, 119(1): 103-121.
48. Ku, M. and Mitzen, J. 2022. The Dark Matter of World Politics: System Trust, Summits, and State Personhood. *International Organization*, 76(4): 799-829.
49. Kyris, G. 2022. International organizations and world politics. *Handbook of Research Methods in International Relations*, 152.
50. Louis, M. and Maertens, L. 2021. Why international organizations hate politics: depoliticizing the world (p. 222). Taylor & Francis.

Додаток 1

Додаток 2

Розподіл інвестицій у різні сектори ВПК

